

УДК 7.071.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/38-3-4>

Дмитро МУХАРСЬКИЙ,

orcid.org/0000-0002-1898-6416

народний артист України,

професор кафедри сценічного мистецтва

Луганської державної академії культури і мистецтв

(Київ, Україна) *Muharsky85@gmail.com*

Ганна ОХМУЗ,

orcid.org/0000-0003-0505-6292

викладач-методист

Коледжу

Луганської державної академії культури і мистецтв

(Кремінна, Луганська область, Україна) *anna.okh@gmail.com*

Ростислав ЧЕБАН,

orcid.org/0000-0002-9014-3480

магістр кафедри сценічного мистецтва

Луганської державної академії культури і мистецтв

(Київ, Україна) *roscheban@gmail.com*

СУЧАСНА РЕЖИСУРА КОНФЕРАНСУ ЯК РІЗНОВИДУ РОЗМОВНОГО ЖАНРУ

Характеристика основної теми. У статті розглянуто та проаналізовано сучасні технології режисури конференсу.

Постановка проблеми. Основною функцією сучасного конференсу є словесна установка взаємозв'язку артиста із глядачем. Конференс – найважливіший жанр у концертній програмі. Він займає у збірному естрадному концерті близько третини сценічного часу, адже конференсьє – господар концертного дійства, його основний провідник контактності. Сучасний глядач потребує все більше різноманітності, винахідливості в усталених естрадних формах, цим обумовлена зумовлена актуальність аналізу та узагальнення нових видів та форм масової комунікації, які становлять мистецьку цінність у соціокультурному розвитку українського споживача.

Мета дослідження – розглянути та проаналізувати сучасні технології режисури конференсу.

Методи дослідження. Аналітичний метод – у вивченні різних джерел літератури з даної проблеми та проблеми організації естрадних видовищ; теоретичний – при узагальненні і систематизації праць дослідників галузей естрадного мистецтва; компаративний метод – у проведенні порівняльного аналізу різних підходів у режисурі конференсу. **Наукова новизна** визначається тим, що вперше робиться спроба проаналізувати сучасні технології режисури конференсу видовищ різних жанрів.

Узагальнені результати. У статті виокремлено важливі етапи роботи режисури конференсу сучасної естради, яка підпорядкована віянням часу і розвивається за вимогами загальної глобалізації. Висока популярність гумористичних шоу, пародій, скетч-програм, телешоу, розважальних програм та ситкомів говорить про потребу глядачів у такому форматі. У чистому вигляді мистецтво конференсу, в першу чергу імпровізаційна його складова частина, поширена у церемоніях нагородження та конкурсах і фестивалях. Великим попитом в сучасному соціокультурному просторі у глядачів користуються концертні програми популярних виконавців – це вимагаючи нового підходу до режисури конференсу.

Ключові слова: естрада, конференс, режисура, розмовний жанр.

Dmytro MUKHARSKYY,
 orcid.org/0000-0002-1898-6416

People's Artist of Ukraine,
 Professor at the Department of Performing Arts
 Lugansk State Academy of Culture and Arts
 (Kyiv, Ukraine) Muharsky85@gmail.com

Hanna OKHMUSH,
 orcid.org/0000-0003-0505-6292

Teacher-Methodologist
 College
 of Lugansk State Academy of Culture and Arts
 (Kreminna, Luhansk region, Ukraine) anna.okh@gmail.com

Rostyslav CHEBAN,
 orcid.org/0000-0002-9014-3480

Master of Performing Arts
 Lugansk State Academy of Culture and Arts
 (Kyiv, Ukraine) roscheban@gmail.com

SPECIFICS OF MODERN DIRECTING THE ENTERTAINING AS A VARIETY OF CONVERSATIONAL GENRE

Characteristics of the main topic. The article considers and analyzes modern technologies of entertainer directing.

Statement of the problem. The main function of a modern conference is to verbally establish the artist's relationship with the audience. Conference is the most important genre in the concert program. He takes about a third of the stage time in a group pop concert, because the entertainer is the host of the concert, his main conductor of contact. The modern audience needs more and more variety, ingenuity in the established variety forms. This determines the relevance of analysis and generalization of new types and kinds of mass communication, which are of artistic value in the socio-cultural development of Ukrainian consumers.

The purpose of the study is to consider and analyze modern technologies of entertainer directing.

Research methods. Analytical method – in the study of various sources of literature on this issue and the problem of organizing variety shows; theoretical – in the generalization and systematization of works of researchers in the field of pop art; comparative method – in conducting a comparative analysis of different approaches in directing the conference. The scientific novelty is determined by the fact that for the first time an attempt is made to analyze modern technologies of directing a conference of spectacles of various genres.

Generalized results. The article highlights the important steps of entertainer directing in modern stage variety, which is subjected to the trends of the times and develops according to the requirements of general globalization. The high popularity of comedy shows, parodies, sketch programs, TV shows, entertainment programs and sitcoms reflects the need of viewers in this format. In its purest form, the art of entertainer, primarily its improvisational component, is in demand in award ceremonies and competitions and festivals. Concert programs of popular performers are in great demand in the modern socio-cultural space, thus requiring a new approach to the direction of the entertainer.

Key words: pop, entertainer, directing, conversational genre.

Постановка проблеми. Основною функцією сучасного конференсу є словесне спілкування та взаємозв'язок артиста з публікою. Сучасний глядач потребує більшої винахідливості в нових естрадних формах. Цим обумовлена актуальність обраної теми статті, яка передбачає необхідність проаналізувати та узагальнити нові види та форми масової комунікації, які набувають особливої художньої естетики і становлять мистецьку цінність у соціокультурному розвитку українського споживача.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Специфіці режисури малих форм на естраді присвячені роботи теоретиків естрадного мистецтва

В. Ардова (1968), М. Гріна (1981), Д. Мечика (1972), Ю. Філімонова (1970); а також окремі розділи в автобіографічних книгах відомих артистів розмовних жанрів естради М. Миронової та О. Менакера (1984), Н. Смірнова-Сокольського, Є. Петросяна (1994), Ю. Шифріна (2021) та ін. Про розвиток конференсу зазначено у працях М. Гріна, Р. Віккерса, Е. Шапіровського (1970, 1972), мемуарах конференсьє А. Алексеєва, Б. Бенціанова, діячів естради Е. Гершуні, О. Коннікова (1980).

Драматургію естрадних видовищ розглянули у своїх дослідженнях І. Богданов (2009), І. Виноградський, В. Зайцев (2003), О. Рубб (2004). Форми

в естрадному театрі, його специфічні особливості аналізувала Є. Уварова (2013). Специфіку роботи артиста над естрадним номером та його класифікацію висвітлив С. Клітін (2008, 2012). Особливості звучання слова на естраді відображено у науковому дослідженні М. Мельник (2009).

За останні десятиліття історіографія робіт, які присвячені історії та проблемам естрадного мистецтва, збагатилися роботами Ю. Алянського, Є. Уварової, Л. Мархасєва, С. Макарова, а також мемуарами відомих естрадних артистів В. Тонкова, В. Вінокура, М. Рикуніна, Л. Ізмайлова та ін. Методологія естрадного мистецтва доповнилися новими навчальними посібниками, фактологічний матеріал також є у підручниках І. Шароєва, В. Зайцева, В. Житницького, значний інтерес являє тематична збірка статей відомих музикантів, театрознавців, соціологів, інтерв'ю діячів естради «Естрада: що? де? навіщо?» (Є. Уварова, 1988), «Специфічні особливості конференсу в розмовному жанрі на естраді» (О. Тадля, 2014), «Особливості мистецтва конференсу» (К. Гайдукевич, 2016), «Мистецтво як засіб комунікації» (Безклубенко, 2015).

Однак, за умов стрімкого розвитку естради, зміни смаків публіки та технічного процесу, проблема питання нових засобів сучасної режисури конференсу майже не висвітлена.

Мета статті – проаналізувати сучасні технології режисури конференсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естрада, як вид мистецтва, має одну з особливостей – актуальність, яка полягає не тільки у мінливості тем, але й в швидкому реагуванні на зміни в складі публіки та на трансформацію смаків та попиту глядача, його естетичних потреб. Естрада розвивається у тому ж темпоритмі, в якому розвивається суспільство, тим самим акумулюючи знання про сьогочасне життя людей, соціокультурні зміни у суспільстві.

Різноманітні жанрові види, які об'єднуються у естрадне мистецтво, мають спільні риси: легку пристосованість до різних умов демонстрації; лаконічність та сконцентрованість художніх засобів виразності (індивідуальні риси виконавця); злободенність, актуальність, гостру суспільну тематику – у різних формах. Розмовні жанри та їх малі форми на естраді – це жанри, які безпосередньо пов'язані зі словом: реприза, конференс, інтермедія, скетч, монолог, фейлетон, пародія, імітація тощо. (Барабан, 1999) Кожна мала форма розмовного жанру має певні особливості та структуру.

Сучасна естрада, ще до народження її як окремого виду мистецтва, мала велику історію: вона вижила у часи великих імперій, у епохах серед-

ньовічної цензури та вільнодумства Відродження. Історія розмовного жанру розпочалася у ярмарках та балаганах, виступах мандрівних артистів, лялькових виставах на побутову тематику, у всіх проявах імпровізаційної вистави, яка оперувала до глядача та зачіпала злободенні теми. За роки радянської влади розмовний жанр на естраді, як і всі види мистецтва естради, був підпорядкований ідеології та політичному руху. У цей час «мистецтво йде в маси»: на естрадних підмостках звучали публіцистичні злободенні монологи, куплети, сатиричні сцени, твори класики і радянських письменників. Історія розвитку суспільства відображає і історію розвитку розмовного жанру на естраді. З часом колективне виконання сатиричного та агітаційного характеру номерів та виступів поступилося особистості.

Активно використовуючи та розвиваючи прийоми балагану, ліцедіяння, ігрового театру та агітбригад, розмовна естрада поступово сформувала свої закони:

1) спілкування з глядачем, активне залучення його у процес гри, цьому сприяє використання різних ігрових прийомів (безпосереднє звертання до публіки, включення її реплік чи дій в контекст номеру, відкритість прийомів трансформації артистом зовнішності та мовленнєвих особливостей при створенні образу (маски) та ін.);

2) формою сценічного існування стає номер, а розмаїття поєднаних номерів різних жанрів дозволяє формувати естрадні програми, концерти, шоу;

3) виконавець виступає в образі (масці);

4) основою для створення номеру, образу (маски) стає, передусім, риси особистості та артистичні можливості виконавця, текстовим матеріалом – твори естрадних авторів-сатириків чи самих виконавців (Райан, 2010).

Найпопулярнішою формою на естраді є концерт, який практично завжди поєднує всі види мистецтва. Класичний варіант побудування естрадного концерту складається в тому, що програма створюється з самостійних номерів різних жанрів, їх послідовність визначається методом контрасту, а динаміка – за наростаючою силою впливу на глядача – слухача. Концерт як форма культурного дозвіллевої діяльності у силу своєї специфіки володіє значними потенціальними можливостями, адже поєднуючи номери різних жанрів всіх видів мистецтва, – має широке та багатогранне впливове поле на публіку. Цілком зрозуміло, що конференс або робота ведучого при такій формі вкрай необхідна, або й навіть незамінна.

В естрадному видовищі, шоу-програмі, дивертисментному концерті однією з головних складових

частин є номери розмовного жанру. Сучасні розважальні телевізійні проекти «Дизель-шоу», «Велика різниця по-українськи», «На трьох», сучасні постановки театралізованих концертних дійств «Вечірній квартал», «Стенд-ап шоу», телешоу «Ліга сміху», «Київ Вечірній», «Розсміши коміка», «Comedy club Ukraine», «Жіночий квартал», телесеріали «На трьох», «Віталька», «Одного разу в Одесі» та багато інших говорять про популярність розмовного жанру на естраді та зацікавленість глядача подібними діями.

Класичні розмовні жанри трансформувалися: деякі з них продовжують існувати і у звичному вигляді, інші ж перетворилися на нову форму, але за структурою залишилися тими ж. На сучасній українській естраді, в тому числі і на телебаченні, особливим попитом користуються: естрадний монолог (образ Верки Сердючки у виконанні Андрія Данилка; монологи від першої особи вдало виконує Валерій Жидков), скетч-шоу (декілька сцен, зав'язаних на одних і тих же виконавцях) та мініатюра, а також, пародія («Дизель-шоу», «Мамахохотала шоу», «Вечірній квартал», «Вар'яти-шоу», «Жіночий квартал» та ін.), авторський монолог, який останнім часом трансформувався у стендап (Stand up).

Визначилися також і специфічні вимоги до спеціалістів, які працюють в розмовних жанрах естради:

- 1) неординарне почуття гумору, смак;
- 2) розвинені фонематичний слух, широта тембрального та звуковисотного діапазонів, темпоритмічна рухливість мови, мобільність та трансформування голосового та артикуляційного апаратів;
- 3) володіння видами мовленнєвої характерності (дикційної, говіркої, акцентної, темпоритмічної, лексико-стилістичною та ін.), навичками пародіювання, імітації та звуконаслідування;
- 4) уміння працювати з прозаїчними та віршованими текстами, самостійно обробляти та підготувати текстовий матеріал для естрадного номеру;
- 5) здатність до імпровізації та авторства (Зайцев, 2003).

Серед естрадних жанрів конферанс – один з наймолодших. Утім, витоки цього естрадного жанру простежуються у далекому минулому (хор античного театру; пролог італійської комедії масок; виступи скоморохів і балаганних дідів та ін.). Е. Шапіровський, беручи за основу буквальный переклад з французької («конферансьє» – «доповідач»), пише про те, що у XIX столітті «такі «доповідачі», легкі на дотепне летюче

слово, колочий, але незлий випад, імпровізований каламбур, були завсідниками літературно-художніх кафе» (Шапіровський, 1976).

Конферанс – найважливіший жанр у концертній програмі. Він займає у збірному естрадному концерті близько третини сценічного часу, адже конферансьє – господар концертного дійства, його основний провідник контактності. Основною функцією конферансу є словесна установка взаємозв'язку артиста з глядачем. Творчість артиста-конферансьє на естраді набуває виразності завдяки скупим і стриманим прийомам і характеристикам (Зайцев, 2003).

Конферанс на сьогодні буває одиночний (сольний), парний та масовий (театралізований).

Є. Уварова вважає, що в ході становлення сольного конферансу вичленувалися та закріпилися його жанрові особливості:

- 1) стабільність сценічного образу (маски);
- 2) максимальне наближення до індивідуальності виконавця;
- 3) стиль спілкування у вигляді живого діалогу, бесіди;
- 4) імпровізаційність;
- 5) виділення на перший план функції анонсування виконавців, задачі найкращого подання номерів;
- 6) боротьба за успіх артистів у концерті (Уварова, 2013).

Розвиваючись, сольний конферанс стає двох плановим: репрізний та інтермедійний.

Репризний – короткі жарти-зв'язки, частіше імпровізаційного характеру, гумористичні репліки, короткі літературні анекдоти, які поєднуються темою з номерами, які оголошує конферансьє. Сольні номери такого конферансьє – фел'єстон, монолог, куплет, витримані у тій самій тематиці словесних реприз, каламбурів, комічної гри словами, несподіваних кінцівок. Інтермедійний конферанс, зроблений у вигляді моноскетчей, моноінтермедій, бліцпантомім, пародій чи навіть фокусів.

В основу парного конферансу покладено зіткнення протилежних характерів, що надає можливість вибудувати «малу драматургію» жанру на гострому конфлікті. На відміну від сольного конферансу, у якому спілкування з глядачем відбувається за допомогою слова, в парному конферансі залучення глядача в дію відбувається за допомогою засобів театралізації (Філімонов, 1970).

Найскладнішою формою конферансу вважають театралізований конферанс, оскільки він будується на самостійному сюжеті, що перегукується з номерами концерту. Така форма проведення програми дає можливість прикрашати

концерт різними засобами драматургічного мистецтва: різноманітними взаємостосунками між учасниками інтермедій, гострим сюжетом, цікавими сценічними знахідками. У такому вигляді конференсу використовуються також зовнішні прийоми сценічної виразності, зокрема костюми, грим, декоративні елементи, бутафорія тощо.

Будь-який вид конференсу вимагає дотримання чітко поставлених завдань. Серед них дослідниця К. Гайдукевич виокремлює такі:

- 1) об'єднати різнохарактерні номери програми в єдине ціле;
- 2) допомогти аудиторії краще зрозуміти та оцінити виконання окремих номерів концерту;
- 3) встановити безпосереднє спілкування між глядачами та артистами;
- 4) між номерами виконавців забезпечити необхідне розпорошення уваги глядачів;
- 5) заповнити паузи, які виникають протягом концерту (Гайдукевич, 2016).

Керуючись принципом естради, режисер конференсу повинен концентрувати дію, відшукуючи формуючі та організуючі деталі – психологічні та побутові, можливо ексцентричні та неочікувані, але обов'язково – точні та такі, що кидаються у вічі, такі, що складають квінтесенцію маски, образу. Головна деталь у такому образі-масці, як центр тяжіння, групує навколо себе ряд периферійних, менш помітних та суттєвих деталей образу конференсьє, але у сусідстві з нею вони отримують новий смисл та додаткове, функціональне навантаження. Збираючи їх, як у фокусі, вона набуває вичерпного значення для характеристики конференсьє, а відтак надає можливість створити потрібну атмосферу для всього видовища в цілому.

Першоелементи акторської творчості на естраді та в театрі – однозначні. Режисер, працюючи з конференсьє, натискає на всі відомі важелі – бачення, фізичні дії, підтекст та тому подібне. Однозначна задача – виявити наскрізну дію, лінію поведінки, смислові, драматичні та комічні вузли, визначити художню логіку поведінки виконавця та засоби, які найкращим способом її втілять. Набору реприз, інтермедій, сенок, куплетів та інших матеріалів конференсу режисер має надати єдність, цільність, зібравши з не пов'язаних між собою ані загальністю тем, ані сюжетом частин, художньо свідому та чітку програму.

Робота режисера диференціюється залежно від задачі та від того, з ким ця робота буде проводитися. Щоб кваліфіковано виконати обов'язки при народженні сценічного образу конференсьє та правильно «вивести в світ» його маску-образ,

режисер повинен роздивитися, вгадати характер дарування актора, його самотність. Задачі, вимоги, рекомендації режисера повинні бути зрозумілими та переконливими для конференсьє, відповідати його можливостям.

За думкою М. П. Мозгового, феномен естради визначається сучасними українськими культурологами як синтетичний вид мистецтва, який функціонально об'єднує не лише музичні (пісню, інструментальну п'єсу), а й хореографічні (танцювальну мініатюру), театральні (інтермедію, скетч, інсценізований фейлетон) і циркові (жонглювання, еквілібристику, акробатику, дресирування) жанри (Мозговий, 2007).

Спираючись на такі засади – головними є виконавці різножанрових номерів – режисер, тим не менш, повинен керуватися загальними правилами обов'язків постановника у підготовці концерту:

- 1) виявити можливості виступів учасників, вислуховуючи поради та побажання;
- 2) керуючись вищезазначеним, або скласти самому перелік та порядок номерів, або, орієнтуючись на складений учасниками перелік, продумати програму для конференсьє-ведучого;
- 3) скласти графік проведення репетицій та провести репетиції з побажанням головних учасників концерту;
- 4) обговорити стратегію номерів конференсьє, їх ідейну направленість, виявити імпровізаційні лінії поведінки конференсьє на сцені.

У роботі з конференсьє в концертах режисер повинен керуватися при виборі матеріалу номерів та вставок для конференсьє такими речами:

- 1) індивідуальність конференсьє (його темперамент, склад характеру, своєрідні риси мовленнєвих та вокальних даних, сценічна привабливість, харизма, рівень вільного спілкування);
- 2) досвідченість конференсьє (досвід роботи у концертних програмах такого типу, вік, професійний рівень);
- 3) ерудованість конференсьє та його рівень заглибленості у дану тематику;
- 4) відповідність та гнучкість конференсьє (вміння реагувати на зміни у концертній програмі, форс – мажорні ситуації, вміння підлаштовуватися під аудиторію та контекстуальні чи географічні відмінності).

У роботі з конференсьє режисер повинен налаштувати ведучого на можливість живого імпровізаційного спілкування з публікою, причому випадки такого спілкування не можуть бути прогнозовані стовідсотково. Таким чином, робота конференсьє протягом концерту вимагає стресостійкості, саме тому режисерові необхідно зазна-

чити цей важливий пункт в етапі підготовки конференсьє до цього виду роботи на сцені.

Конферанс у чистому вигляді на сьогодні здав свої позиції. Причин цьому декілька: по-перше, практично пішов у минуле збірний концерт, який без конференсу був неможливим, тобто зникло велике поле, де був необхідний жанр конференсу. По-друге, основна форма естрадного мистецтва – концерт – частіше за все сьогодні є «зірковим», тобто сольною програмою провідних представників того чи іншого жанру. І такі концерти відбуваються, здебільшого, на стадіонах, у великих концертних залах, тож розміри залів та кількість публіки не дають можливості вести довірчу імпровізовану розмову з глядацькою залогою, а це є важливою рисою конференсу. По-третє, притаманна йому розважальна функція, зближуючи його з сумнівними формами розваги, поєднавши та іноді замінивши розкутість з розгулом, часом дискредитує мистецтво конференсу, в результаті чого справді виникає антимистецтво.

Щоправда, не можна не відзначити, що класичний конферанс існує і сьогодні, усі ознаки жанру конференсу має виступ Ді-Джея, котрий імпровізує у спілкуванні із залом, має можливість розмовляти з окремими представниками публіки.

Мистецтво конференсу у нових формах проявляє себе на телебаченні та радіо. Робота ведучого різних ток-шоу та ігор, які дуже популярні сьогодні, має всі ознаки конференсу. Прикладом може слугувати Сергій Притула та його робота у якості ведучого у багатьох шоу, наприклад, у телевізійній передачі «Хто зверху?» або у Національному відборі на пісенний конкурс «Євробачення».

У сучасному суспільстві ведучі-конферансьє використовують мультимедійні екрани, інтерактивні форми, інноваційні технічні засоби, що скорочують дистанцію між глядачами та виконавцями, допомагають досягнути бажаного комунікативного

ефекту. Проте лише професійний конферансьє здатен підняти рівень типової програми до зразкової у своєму виконанні. Шукаючи правильні шляхи для створення відповідного іміджу, безперервно вдосконалюючи свою професійну майстерність, менеджер дозвілля зможе досягнути ефективного спілкування у взаємодії з глядацькою аудиторією.

Із плином часу жанр конференсу в традиційному вигляді не зберігся, він трансформувался або частково синтезувався в нові форми естради. Зокрема, сьогодні він став невід’ємною частиною телевізійних програм. Сучасні теле- та радіоведучі, шоумени (С. Притула, О. Педан, О. Фрейдмут, А. Доманський, М. Єфросініна, О. Марченко, Л. Ребрик, Ю. Горбунов, К. Осадча та ін.) намагаються зберігати традиції сольного та парного конференсу в своїй роботі, вдало поєднуючи ознаки конферансьє та ведучого.

Наукова новизна. Вперше в мистецтвознавстві досліджено сучасні тенденції режисури конференсу, розглянуто та проаналізовано необхідні етапи роботи над образом-маскою конферансьє, проаналізовано шляхи розвитку та змін у специфіці роботи режисера конференсу.

Висновки. Із плином часу жанр конференсу в традиційному вигляді не зберігся, він трансформувался або частково синтезувався в нові форми естради, став невід’ємною частиною телевізійних програм. Мистецтво конференсу, в першу чергу імпровізаційна його складова частина, затребуване у церемоніях нагородження (Оскар, Людина Року, M1 Music Awards тощо) та конкурсах і фестивалях, зокрема Євробачення, Міс Всесвіту. У сучасному суспільстві ведучі-конферансьє використовують мультимедійні екрани, інтерактивні форми, інноваційні технічні засоби, що скорочують дистанцію між глядачами та виконавцями, допомагають досягнути бажаного комунікативного ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабан Л. Український тлумачний словник театральної лексики. Київ : «СВС», 1999. 95 с.
2. Гайдукевич К. Особливості мистецтва конференсу в практиці менеджера дозвілля. *Культурологія Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство*. Вип. II(7), 2016. С. 17–22.
3. Зайцев В. Режисура естради та масових видовищ: навчальний посібник. Київ : Дакор, 2003. 304 с.
4. Лютий Т., Ярош О. *Культура масова і популярна: теорії та практики*. Київ : Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, 2007. 124 с.
5. Мельник М. *Театралізований тематичний концерт як синтетичний жанр сценічних мистецтв : дисертація на здобуття наук. ступеня кандидата мистецтвознавства : 26.00.01 – Теорія та історія культури*. Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2009. 183 с.
6. Мозговий М. П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні. URL : https://revolution.allbest.ru/culture/00462108_0.html.
7. Райан П. *Актерський тренінг искусства быть смешным и мастерства импровизации*. Санкт-Петербург, 2010. 313 с.
8. Тадля О. Специфічні особливості конференсу в розмовному жанрі на естраді. *Українська культура: минуле, сучасне та шляхи розвитку*. Вип. 20, 2014. С. 335–339.

9. Уварова Е. Вместо предисловия. Эстрада: что? где? зачем? / Отв. ред. Е. Д. Уварова. Москва, 1988.
10. Филимонов Ю. Заметки о слове на эстраде. Москва : Сов. Россия, 1970. 48 с.
11. Шапировский Э. Конферанс и конферансье. Москва : Искусство, 1976. 129 с.
12. Види концертної діяльності та особливості режисури в концертних програмах URL : <https://cyberpedia.su/17xc126.html>.

REFERENCES

1. Zaitsev V. P. Rezhysura estrady ta masovykh vydovyshch: navchal'nyy posibnyk. K. : Dakor, 2003: 304 s. [Directing of variety and mass spectacles: a textbook]. K.: 2003: 304] [in Ukrainian]
2. Haydukevych K. A. Osoblyvosti mystetstva konferansu v praktytsi menedzhera dozvillya. Kul'turolohiya Mizhnarodnyy visnyk: kul'turolohiya, filolohiya, muzykoznavstvo, Vyp. II(7), 2016: 17 – 22. [Features of the art of conference in the practice of leisure manager] -Culturology International Bulletin: Culturology, Philology, Musicology, Vol. II (7), 2016: 17 – 22 [in Ukrainian]
3. Uvarova ED Éstradnyy teatr: mynyatyury, obozrenyya, myuzyk-kholly (1917-1945). M.: Yskusstvo, 2013: 320 [Variety theater: miniatures, reviews, music halls (1917-1945)] M, 2013: 320. [in Russian]
4. Filimonov Yu. S. Zametky o slove na éstrade. M., 1970: 48 p. [Notes on the word on the stage] M., 1970: 48 [in Russian]
5. Shapirovsky E. B. Konferans y konferans'e. M., 1976, 129 [Conference and entertainer] M., 1976:129 p. [in Russian]